

ՎԱՐՈՒՀԻ ՄԿՐՏՁՅԱՆ

Գորիսի N 4 ավագ դպրոցի

հայոց լեզվի և գրականության ուսուցչուհի

ՀՏԴ 821.19.0

ԲՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՄՈ ՄԱՀՅԱՆԻ ՊՈԵԶԻԱՅՈՒՄ

Բանալի բառեր և արտահայտություններ. Համո Սահյան, պոեզիա, բնություն, բանաստեղծություն, Զանգեզուր, Որոտան, հայրենիք, կատարելություն, բնության երևույթներ, մարդ:

Ключевые слова и выражения: Амо Сагиян, поэзия, природа, стихотворение, Зангезур, Воротан, родина, совершенство, природные явления, человек.

Key words and expressions: Hamo Sahyan, poetry, nature, a poem, Zangezour, Vorotan, motherland, perfection, natural phenomena, a human.

Հ. Սահյանի բանաստեղծություններում մանկություն-բնաշխարհի մարդիկ-բնություն-հավերժություն սերտ կապված են իրար հետ: Դրանք առանձին հասկացություններ չեն, փոխկապակցված են իրար հետ և առանձին-առանձին գոյություն չունեն: Հ. Սահյանը հանդես է բերել մի զարմանալի նրբանկատություն՝ վեր հանելու բնության մեջ եղած իրերի գույների գեղագիտական հանդիպադրությունները, որոնց ամենանուրբ երանգներն անգամ չեն վրիպում նրա տեսողությունից: «Կանաչ-կարմիր աշուն» ժողովածուով սկսվում է հեքիաթը.

Սարերով լիքը երկինք

Երկինքով լիքը ձորեր...

Հասկերի թուխ ստվերում

Թուխս նստած թխիկ լորեր...

Հեքիաթը բարձրաբերձ Զանգեզուրն է, և հեքիաթի հերոսն էլ ինքն է՝ բանաստեղծը, որը մեծացել, երգեր էր գրում և իր թույլ ուսերով դաժան դարն էր տանում: Հենց այս հեքիաթ աշխարհում էլ հաստատվեց բանաստեղծի ինքնությունը: Բանաստեղծին հաստատվելու համար օգնեցին լավ կան քարանձավները, անհանգիստ օրերը, հեթանոս ջրվեժները, ճգնաժամ մարտնչները, քարասապատ սարերը... Այսպես շարունակվում է շարքը և ի վերջո.

Հունցեցին, որ և գնա

Եվ հյուսվի տանը

Օրորոցներդ օրորող

Հավերժությանը:

Բնությունը Սահյանի համար տիեզերական զգացողություն է, և որքան մարդեղենացած, այնքան հարազատ է բնությունը: Այս կապի զգայուն ընկալողն է Սահյանը:

Օրը հիվանդ է կարծես,
Գույնը փոխել է մի քիչ:
Ձեռքը դրել է սրտին,
Հոնքը կախել է մի քիչ:

Բայց ցավը բնությունը մերժում է, և, ինչպես Շիրազի «Բիրլիականում», ցավը կարող է տանել միայն մարդը: Բնությունը մերժում է ցավը, որովհետև սեփական ցավ չունի, բայց իր գիրկն է առնում մարդու ցավը՝ իբրև մարդկային ողբերգության միակ ամոքիչ:

Ահա Սահյանի նկարագրած անձրևը: Բանաստեղծությունը կազմված է երեք մասից: Առաջին մասում նախաամպրոպային լարվածություն է.

Ամպը կախվել է ամպից,
Ամպամած օր է,
Վերը երկինք է մթին
Ներքևը ձոր է:

Հավքերն են կույշ եկել, քամին է քարայրը մտել, շանթը զարկել է ամպին: Երկրորդ մասում արդեն հորդառատ անձրևն է, որովհետև կապույտ մրրիկը պայթել է, և ուռին ճչում է վա խից, առուն ուշքի է եկել, որոտում է փլված երկինքը: Անձրևից հետո հոգնած ամպի մի պատառ ծիածանի թևի տակ ավանդեց հոգին:

Հավքը բախվեց ուռենուն..
Ոստերից նրա
Մոլորակներ թափվեցին
Քարերի վրա:

Քամին ելնում է քարայրից և թավալ տալիս խոտերում... անձրևից հետո մաքրություն է աշխարհում.

Վերը երկինք է վճիտ,
Ներքևը ձոր է,
Ամեն ինչ թարմ է այնպես,
Ամեն ինչ նոր է:

Ապա գալիս են փշատենին, մասրենին...

Մասրենին Սահյանի պոեզիայում նաև հայրենիքի խորհրդանիշ է: Մի դեպքում որպես «կարմիր սարսուռ»՝ նրա պտուղը կաթում է ժայռից, մյուս դեպքում որպես աշնան ուլունք-ու լունք խորհրդանշան՝ ջրերն են տանում նրան: Իսկ մի այլ դեպքում մասրենին խառնվում է բա նաստեղծի էությանը, և նմանվում են իրար, որովհետև մասրենին ևս ոչ մեկին չի նեղում, ոչ մե կից բան չի խնդրում, ոչ մեկի ջուրը չի կտրում: Ծաղկում է ամեն տարի՝

բաժանելով իր բարիք ներք. բուրմունքը հովին է տալիս, նեկտարը մեղվին է տալիս, պտուղը՝ մարդուն.

Խփում է ցուրտը ձմռան,
Մտնում ես քո ներսը դու...
Տեսնում ես, թե ես ու դու
Ինչքան ենք իրար նման:

Լինելով բնության սիրահար՝ Սահյանը, իր բոլոր բանաստեղծությունների մեջ իր հայացքներին համահունչ, դրականը, գեղեցիկը պատկերելիս պետք է դիմեր բնության օրինակներին:

Բնության ամենագեղեցիկ անկյունները մեկն անտառն է, որը տարբեր կերպարներով երևում է Սահյանի բանաստեղծություններում: «Անտառում» բանաստեղծությունն է. աշնան նիրհող անտառի մի բնապատկեր, որտեղ տեսանելի են բոլոր գույներն, ու լսելի են բոլոր շշուկները: Անտառային այս առօրյան «խորին խորհուրդ» ունի. ինչպես անսահման տիեզերքում՝ անտառում ևս կյանքն ու մահը ապրում են կողք կողքի. մեկը մեռնում է, իսկ մյուսը, անտեսելով ընկերոջ մահը, անտարբեր ապրում է: Պատկերը փոխվում է «Քամու համբույրը» բանաստեղծությամբ, որի մեջ: Փոքրիկ տերևը ալեկոծում է ողջ անտառը, իսկ կյանքում հաճախ է պատահում, երբ ոչ չնչից մեծ աղմուկ է առաջանում:

«Հողմը անտառում»-ի⁶ նշ է կատարվում. ճշում են հավքերը, հառաչում են ձորերը, շառա չում են կաղնիները, ծառերը կառչում են իրարից, ծառերը փախչում են իրարից: Բայց այդ թռիչքներից հետո հոգնած ու հուսախաբ հողմը անմիջապես «չքվում է գրողի ծոցը»: Պատկերը փոխվում է, հանգստացել է հողմը.

Եվ հետո... հսկաներ տապալված,
Եվ բներ, և բներ խափանված
Հավքի ճիչ... Մեղվի թիռ... Աշխարհ.

Ամենուր աշխարհն է, լույս ու մթին, պարզ ու խրթին, հանդարտ ու խոր, անիրական, անպարտելի, անտիրական աշխարհը: Եվ այդ աշխարհի մի մասնիկն է նա.

Նա իր կյանքն ապրեց օտարության մեջ,
Բայց հոգով այստեղ, այս տանն էր նա
Հայոց դպրության մեծ տերության մեջ,
Այս քարափների դեսպանն էր նա:

«Ինձ բացակա չլնեք» ժողովածուի մեջ անտառի պատկերը փոխվում է: Անհանգիստ է անտառը, որովհետև զգացվում է ծերության շունչը: Զորերը լցված են տենդի դողով և ամենուր ճաղատ բլուրներ են՝ փոշոտ կողերով: Բայց այստեղ կա վերհուշ հին ու լավ

օրերի,որը պատմում է «անգաղտնապահ» գետը, որը ամռանը մի թել առու է դառնում: Բայց իրականում.

Անտառ է այստեղ...

Քարե ծառեր են , ծառացած քարեր,

Նրանց ոտքի տակ մրափած դարեր

Դաշնության հեքիաթ ծառի ու քարի....

Հաստատ համոզված լինելով, որ կատարելությունը սահման չունի, Սահյանը զգուշացնում է, որ այդ ճանապարհը տանում է դեպի բնություն, ուստի Բանաստեղծությունն էլ պիտի չափվի բնության ստուգանմունքով, որովհետև

Կատարյալ երգը շշուկն է հասկի

Եվ սևահողի շնչառությունն է:

Եվ Բանաստեղծը միախառնվում է այդ կատարելությանը, դառնում բնության քար ու քեր ծը /«Ես քար ու քերծ էի»/:Բանաստեղծը անեղծությունը, պարզությունը տեսնում է միայն այս տեղ՝ բնության գրկում: Նա վստահում է բոլորին, որովհետև նրան լսում էին, հասկանում էին,և նրանց էլ ինքն էր հասկանում, իմաստնանում, հոգով հարստանում:

Բնության բոլոր երևույթները Սահյանի բանարվեստում են: Ահա օրվա պահերը: ԻՆչպես է ընկալում Սահյանը լուսաբացը.

Լույսը առավ սարին

Սարսռում է սարը,-

Սարերը վեր թռան:

Հավքն արթնացավ ծառին

Սարսռում է ծառը,-

Ծառերը վեր թռան:

Քարայծն ելավ քարին,

Սարսռում է քարը,-

Քարերը վեր թռան:

Եվ ինձ մի պահ թվաց՝

Քարերի տակ քնած

Դարերը վեր թռան:

Իսկ «Օրվա սկիզբը» Բանաստեղծության մեջ լուսաբացի պատկերը փոխվում է, քանի որ օրվա սկիզբը Բանաստեղծը համեմատում է աշխարհաստեղծման սկզբի հետ և այդ պահի վկան ինքն է՝ մեծ Բանաստեղծը:

Իսկ ապա միջօրե է՝

Կապույտ հովեր են իջնում լեռներից

Եվ կանաչում են դաշտերի վրա:

Կապույտ ջրերը, կապույտ թիթեռը, կապույտ զանգերն են ամբողջացնում բնապատկերը, որովհետև լաջվարդ երկինք է ու ոսկի արև :

«Բնությունը առաջվա նման կողքներիս է», -հիշեցնում է Սահյանի պոեզիան: Ձորերի, անտառների, դաշտերի վրա ժամանակը ոչ դանդաղեցնում է ընթացքը և ոչ էլ կանգ առնում, որովհետև ժամանակի

շարժումը շարժում ու կենդանություն է ենթադրում նաև անկենդան բնության ներսում:

Համո Սահյանի չափածոն, թաթախված լինելով բնության պատկերներով, բնության պատառիկներով, բնության գույներով, լույսերով, ստվերներով և ձայներով, բնության բուրմունքներով, ընդհանրապես ստեղծել է մարդու և հարազատ բնության ներթափանցման սքանչելի օրհներգ:

Գրականության ցանկ

1. Համո Սահյան, Երկեր, Երկու հատորով, Երևան, 1984:
2. Համո Սահյան, «Ինձ բացակա չղնեք», Երևան, 2003:
3. Ֆելիքս Բախչինյան, «Բանաստեղծության հայելու խորքում», Երևան, 2004:
4. Շշուրս Դավթյան, «Համո Սահյան–Բանաստեղծի հավատամքը», Երևան, 2004:

Վ. Մկրտչյան

Բնությունը Համո Սահյանի պոեզիայում Ամփոփում

Համո Սահյանը մեծ բնապաշտ է: Հ. Սահյանի բանաստեղծության հողը, պատվանդանն ու զինանոցը բնությունն է, որտեղից բանաստեղծը վերցրել է իր գույները, ձևերը, նկարները, ձայները: Սահյանի բանաստեղծություններում մանկություն–բնաշխարհի մարդիկ–բնություն–հավերժություն սերտ կապված են իրար հետ: Բնությունը բանաստեղծի համար տիեզերական զգացողություն է, և միայն ինքը գիտի այդ զգացողության վերելքի իր չափը, որի մեջ սուզվում է ու նույնանում էությամբ: Բանաստեղծի չափածոն, թաթախված լինելով բնության պատկերներով, բնության պատառիկներով, բնության գույներով, լույսերով, ստվերներով և ձայներով, բնության բուրմունքներով, ընդհանրապես ստեղծել է մարդու և հարազատ բնության ներթափանցման սքանչելի օրհներգ:

В. Мкртчян

Природа в поэзии Амо Сагияна Резюме

Амо Сагиян - большой любитель природы. В стихах Сарьяна и земля, и заповеди, и весь его арсенал-это природа, откуда поэт берёт свои цвета, формы, картины, голоса. В стихах Сарьяна детство, окружающие его люди,

природа, бессмертие тесно связаны друг с другом. Природа для Сарьяна - космическое ощущение, и только он знает высоту и меру этого ощущения, в которое он окунается и которому уподобляется всей своей сущностью. Стихи поэта, наполненные картинами природы, обрывками, красками природы, ароматами природы, воспевают гимн воссоединению человека с родной природы.

V. Mkrtchyan

Nature in Hamo Sahyan's poetry

Summary

Hamo Sahyan worshiped nature greatly. Nature was the land, pedestal and the arsenal of Sahyan's poetry, where he took colours, shapes, pictures and melodies. In Sahyan's poetry the childhood, the earth, the people are all in harmony with one another. The nature for Sahyan was a cosmic feeling and only he knew the extend of that feeling in which he was diving and becoming identical with its essence. The poet's verses, being painted with landscapes, with colors, lights, shadows, sounds and flavors of nature, have created a wonderful hymn of human being and nature.